

CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI
SECȚIA A DOUA

DECIZIE
Cererea nr. 1845/08
Cesare PREVITI
împotriva Italiei

Curtea Europeană a Drepturilor Omului (Secția a doua), reunită la 12 februarie 2013 într-o cameră compusă din Danutė Jočienė, președinte, Guido Raimondi, Peer Lorenzen, András Sajó, Işıl Karakaş, Nebojša Vučinić, Helen Keller, judecători, și Françoise Elens-Passos, grefier adjunct de secție, având în vedere cererea menționată anterior, introdusă la 21 decembrie 2007, după ce a deliberat în acest sens, pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. Reclamantul, domnul Cesare Previti, este resortisant italian, s-a născut în 1934 și are domiciliul în Roma. Acesta a fost reprezentat în fața Curții de A. Sammarco și A. Saccucci, avocați în Roma.
2. Faptele cauzei, așa cum au fost expuse de reclamant, se pot rezuma după cum urmează.

A. Cauza *Lodo Mondadori* și conexarea cu cauza IMI/SIR

3. În 1989 și 1990, întreprinzătorii Carlo De Benedetti și Silvio Berlusconi concureau pentru cumpărarea editurii Mondadori. Ca urmare a unei clauze arbitrale, conflictul a fost soluționat prin decizia unui colegiu de arbitri (denumit în continuare *Lodo Mondadori*), care a fost preponderent favorabilă domnului De Benedetti.

4. Ulterior, *Lodo Mondadori* a fost atacat în instanță în fața Curții de Apel Roma, care l-a anulat în 1991. Domnii Berlusconi și De Benedetti au ajuns ulterior la o soluționare amiabilă.

5. În 1996, Parchetul Milano a început urmărirea penală pentru corupție și corupție în acte judiciare (*corruzione in atti giudiziari*, infracțiune pedepsită la art. 319 *ter* din Codul penal, denumit în continuare „C. pen.”), față de reclamant, față de judecătorul Metta (judecător raportor în cadrul procedurii în fața Curții de Apel Roma) și alte două persoane (Attilio Pacifico și Giovanni Acampora).

6. Urmărirea penală în cauza *Lodo Mondadori* a fost conexată cu cea corespunzătoare altui dosar de corupție în acte judiciare, denumit „IMI/SIR”, în care reclamantul era de asemenea acuzat. Începând din data de 28 ianuarie 2002, în primă instanță, în apel și până la hotărârea Curții de Casație din 4 mai 2006 (*infra*, pct. 25), cele două cauze au fost examinate și judecate împreună.

7. La 2 noiembrie 2006, reclamantul a adresat Curții o cerere (nr. 45291/06), în care se plângea, printre altele, de caracterul inechitabil al procedurii penale IMI/SIR, de nerespectarea principiului prezumției de nevinovăție și de lipsa de imparțialitate a instanțelor interne.

8. Prin decizia din 8 decembrie 2009, Curtea a declarat inadmisibilă cererea nr. 45291/06. Această decizie conține o descriere detaliată a procesului IMI/SIR.

B. Procedura în primă instanță în cauza *Lodo Mondadori*

9. În cauza *Lodo Mondadori*, reclamantul era acuzat că, în colaborare cu domnii Berlusconi, Pacifico și Acampora, ar fi promis și plătit judecătorului Metta sume de bani pentru a-l determina să-și încalce obligațiile de imparțialitate, de independență și probitate în exercitarea atribuțiilor cu scopul de a favoriza familia Mondadori/Formenton, și astfel pe domnul Berlusconi. Potrivit acuzării, reclamantul ar fi primit de la societatea Fininvest un virament bancar de 3 036 000 000 lire italiene [ITL – circa 1 567 963 euro (EUR)]; ulterior, acesta ar fi transmis 1 500 000 000 ITL (circa 774 685 EUR) domnului Acampora într-un cont din Luxemburg; domnul Acampora i-ar fi înapoiat 425 000 000 ITL (circa

219 494 EUR), pe care reclamantul i-ar fi virat apoi într-un cont din Elveția al domnului Pacifico; acesta din urmă ar fi oferit această sumă judecătorului Metta, care ar fi folosit-o la cumpărarea unui apartament.

10. Prin ordonanța din 19 iunie 2000, judecătorul pentru audieri preliminare (*giudice dell'udienza preliminare*) din Milano a dispus neînceperea urmăririi penale față de reclamant și de coînculpați, având în vedere absența faptelor penale (*perché il fatto non sussiste*).

11. Parchetul a declarat apel împotriva ordonanței.

12. Prin ordonanța din 12 mai 2001, Curtea de Apel Milano a admis în parte apelul parchetului și i-a trimis pe reclamant și pe domnii Pacifico, Acampora și Metta în judecată în fața Tribunalului Milano, stabilind data primei ședințe la 4 octombrie 2001. Instanța a considerat că probele incriminatorii nu permiteau punerea în libertate a acuzaților în etapa cercetărilor preliminare. Curtea de apel a dispus neînceperea urmăririi penale față de domnul Berlusconi întrucât faptele constitutive ale infracțiunii imputate acestuia se prescriseseră.

13. Procesul *Lodo Mondadori* a fost repartizat aceleiași secții din cadrul Tribunalului Milano la care, de circa un an, era pe rol și cauza IMI/SIR. La 28 ianuarie 2002, cauza *Lodo Mondadori* a fost conexată cu cauza IMI/SIR.

14. În fața Tribunalului Milano, acuzații au declarat că suma de 425 000 000 ITL se justifica din rațiuni profesionale: reclamantul și domnul Pacifico au apărut un antreprenor, pe domnul Bulgari, într-o procedură de arbitraj; ulterior, domnul Bulgari ar fi plătit totalul remunerației pentru consilierea sa domnului Pacifico; acesta din urmă ar fi transmis în final reclamantului partea la care acesta avea dreptul.

15. Domnul Bulgari a fost audiat ca martor de către Tribunalul Milano.

16. Printr-o hotărâre din 29 aprilie 2003, Tribunalul Milano l-a condamnat pe reclamant pentru faptele de corupție din dosarele *Lodo Mondadori* și IMI/SIR la 11 ani de închisoare. Instanța a considerat, în special, că existau inconsecvențe între mărturia domnului Bulgari și documentele bancare depuse la dosar.

C. Procedura în apel

17. Reclamantul și coînculpații au declarat apel împotriva hotărârii din 29 aprilie 2003.

18. Între timp, domnul Bulgari a găsit alte documente și le-a trimis domnului Pacifico împreună cu o notă în care corecta unele neclarități din mărturia sa. Domnul Pacifico a prezentat aceste elemente curții de apel.

19. Printr-o hotărâre din 23 mai 2005, Curtea de Apel Milano l-a condamnat pe reclamant la 7 ani de închisoare în cauza IMI/SIR și i-a achitat pe reclamant și pe coînculpații în cauza *Lodo Mondadori*, având în vedere inexistența faptelor penale (*perché il fatto non sussiste*).

D. Prima procedură în recurs

20. Reclamantul și coînculpații au declarat recurs. Parchetul și una dintre părțile civile au declarat recurs împotriva achitării reclamantului în cauza *Lodo Mondadori*.

21. În timp ce recursul reclamantului era pendinte, Parlamentul a adoptat Legea nr. 251 din 5 decembrie 2005, intrată în vigoare la 8 decembrie 2005. Actul modifica, printre altele, termenul de prescripție a infracțiunilor; în special, termenul de prescripție a infracțiunii de corupție a fost modificat de la 15 ani la 8 ani. Întrucât data săvârșirii infracțiunii imputate reclamantului putea fi stabilită în 1992, elementele constitutive ale acesteia se prescriseseră așadar în 2000.

22. Cu toate acestea, art. 10 alin. 3 din Legea nr. 251 din 2005 prevedea:

„Dacă, drept consecință a noilor dispoziții, termenele de prescripție sunt mai scurte, aceste dispoziții se aplică procedurilor și proceselor în desfășurare la data intrării în vigoare a prezentei legi, cu excepția proceselor pendinte în primă instanță în care s-a declarat deschiderea dezbaterilor, precum și a proceselor în curs de judecată în căile de atac sau în fața Curții de Casație”.

23. În temeiul acestei dispoziții, reclamantul, al cărui proces era în curs de judecată în recurs, nu a putut beneficia de modificările referitoare la regimul prescripției.

24. La 13 aprilie 2006, constatând că o acțiune incidentă având ca obiect o excepție de neconstituționalitate referitoare la art. 10 alin. 3 din Legea nr. 251 din 2005 era pendinte în fața Curții Constituționale, reclamantul a solicitat Curții de Casație suspendarea judecării recursului până la pronunțarea deciziei Curții Constituționale. În ședința din 19 aprilie 2006, Curtea de Casație a respins cererea de amânare prezentată de reclamant. La 28 aprilie 2006, avocatul reclamantului a invocat neconstituționalitatea art. 10 din Legea nr. 251 din 2005, solicitând suspendarea procedurii și

trimiterea dosarului la Curtea Constituțională.

25. Prin hotărârea din 4 mai 2006, al cărei text a fost depus la grefă la 5 octombrie 2006, secția a șasea a Curții de Casație a redus pedeapsa aplicată reclamantului în cauza IMI/SIR la 6 ani de închisoare. Secția a declarat recursul reclamantului inadmisibil pentru celelalte capete de cerere.

26. Curtea de Casație a admis în schimb recursurile declarate de parchet și partea civilă în legătură cu cauza *Lodo Mondadori*, considerând că astfel, curtea de apel nu motivase în mod logic și corect achitarea acuzaților. Instanța a anulat achitarea reclamantului și coinculpaților în această ultimă cauză și a trimis cauza la Curtea de Apel Milano, care ar fi trebuit să examineze anumite „puncte critice”.

27. În special, Curtea de Casație a reținut că a fost considerată credibilă de curtea de apel versiunea reclamantului privind motivul viramentului primit de la societatea Fininvest fără documente justificative, și că noua versiune oferită de domnul Bulgari fusese admisă de curtea de apel fără a dispune o nouă audiere a acestui martor.

28. Curtea de Casație a luat act de faptul că reclamantul contesta constituționalitatea art. 10 alin. 3 din Legea nr. 251 din 2005; cu toate acestea, respectiva dispoziție nu încălca egalitatea cetățenilor în fața legii deoarece îi trata diferit pe acuzați în baza unui fapt obiectiv, și anume incidența prescripției asupra diverselor faze ale procesului. Pe de altă parte, Constituția nu impunea retroactivitatea legii penale celei mai favorabile, iar legiuitorul beneficia de o amplă marjă de apreciere la reglementarea aplicării în timp a modificărilor aduse legii penale. Numai normele vădit nerezonabile erau neconstituționale.

29. În speță, art. 10 alin. 3 nu era viciat de arbitrar. Scopul acestei dispoziții era de a garanta securitatea juridică în cadrul proceselor aflate într-un stadiu avansat. Desigur, linia de demarcație stabilită de art. 10 alin. 3 nu era ideală, însă nu era discriminatorie și nu constituia o sursă de abuzuri.

30. În lumina celor de mai sus și în conformitate cu jurisprudența altor secții ale Curții de Casație (a se vedea hotărârea nr. 9589 din 20 ianuarie 2006 și hotărârea nr. 9601 din 25 ianuarie 2006 pronunțate de secția a cincea, precum și hotărârile pronunțate de aceeași secție la 12 și 13 aprilie 2006 în cauzele *Chizzola* și *Di Primio*), secția a șasea a declarat nefondată excepția de neconstituționalitate ridicată de reclamant.

E. Hotărârea Curții Constituționale nr. 393 din 2006

31. Prin hotărârea nr. 393 din 23 octombrie 2006, Curtea Constituțională a declarat neconstituțional art. 10 alin. 3 din Legea nr. 251 din 2005 în ceea ce privește următorul text: „procesele pendinte în primă instanță în care s-a declarat deschiderea dezbaterilor, precum și” (*limitatamente alle parole „dei processi già pendenti in primo grado ove vi sia stata la dichiarazione di apertura del dibattimento, nonché”*).

32. Instanța a constatat că, în speță, întrebarea care se punea era dacă fusese rezonabilă stabilirea momentului deschiderii dezbaterilor ca termen pentru a beneficia de dispozițiile mai favorabile ale Legii nr. 251 din 2005. Curtea Constituțională a optat pentru răspunsul negativ. Într-adevăr, deschiderea dezbaterilor nu avea nicio legătură semnificativă cu prescripția. Aceasta nu exista în toate procesele în primă instanță și, spre deosebire de sentința de condamnare, nu putea întrerupe termenul de prescripție.

33. Prin hotărârea nr. 72 din 12 martie 2008, Curtea Constituțională a respins excepțiile de neconstituționalitate referitoare la imposibilitatea aplicării noilor termene de prescripție în procesele pendinte în apel.

F. Recursul extraordinar pentru eroare de fapt introdus de reclamant

34. La 29 martie 2007, reclamantul a atacat hotărârea din 4 mai 2006 printr-un recurs extraordinar pentru eroare de fapt (art. 625 *bis* din Codul de procedură penală – denumit în continuare „C. proc. pen.”). Acesta susținea că, printre altele, respingând o întrebare preliminară privind competența *ratione loci*, Curtea de Casație a comis erori de fapt.

35. Prin hotărârea din 23 mai 2007, al cărei text a fost depus la grefă la 14 iunie 2007, secția a doua a Curții de Casație, prezidată de domnul Morelli și compusă din alți patru judecători, printre care și domnii Macchia și Esposito, a declarat inadmisibil recursul reclamantului.

G. Procedura în fața instanței de trimitere

36. În urma anulării, de către Curtea de Casație, a achitării reclamantului în legătură cu infracțiunea imputată acestuia în cauza *Lodo Mondadori*, acest dosar a fost retrimis la Curtea de Apel Milano.

37. Reclamantul a cerut instanței de trimitere redeschiderea cercetării judecătorești preliminare în acest dosar, pentru a dispune o nouă audiere a domnului Bulgari și a depune la dosar documente care atestau activitatea sa profesională în favoarea societății Fininvest.

38. Prin ordonanța din 22 decembrie 2006, curtea de apel a respins cererea considerând că nu era indispensabilă o nouă audiere a domnului Bulgari și că erau suficiente documentele prezentate în primă instanță și în căile de atac în ceea ce privește raporturile dintre reclamant și societatea Fininvest.

39. Printr-o hotărâre din 23 februarie 2007, Curtea de Apel Milano l-a condamnat pe reclamant la 1 an și 6 luni de închisoare. Conform hotărârii, suma de circa 400 000 000 ITL (circa 206 582 EUR) folosită de judecătorul Metta pentru cumpărarea unui apartament i-a fost acordată acestuia pentru a-l corupe. În opinia curții de apel, nu era exclus ca suma să reprezinte remunerarea acestui judecător atât pentru cauza IMI/SIR, cât și pentru cauza *Lodo Mondadori*.

40. Curtea de apel a constatat totodată că niciunul dintre documentele pe care reclamantul le dorea prezentate pentru a-și demonstra raporturile profesionale cu societatea Fininvest nu constituia un act judiciar care avea semnătura reclamantului.

H. A doua procedură în recurs

41. La 3 mai 2007, reclamantul a formulat recurs. Acesta susținea, printre altele, că în conformitate cu art. 166 C. proc. pen., citarea oricărei persoane aflate sub interdicție legală trebuia comunicată curatorului său. Întrucât a fost condamnat la peste 5 ani de închisoare în dosarul IMI/SIR, reclamantul se afla, conform art. 32 C. pen., în această situație. Cu toate acestea, citația pentru prezentarea în fața instanței de trimitere și în fața Curții de Casație nu a fost notificată curatorului său.

42. Recursul reclamantului i-a parvenit grefei Curții de Casație la 31 mai 2007, iar ședința a fost stabilită pentru 11 iulie 2007. Avocații reclamantului și domnului Metta au primit avizul de stabilire a ședinței la 11 iunie 2007, adică cu 29 de zile – nu cu 30 de zile cum prevedea legea (art. 610 alin. 5 C. proc. pen.) – înainte de ședință.

43. La 15 iunie 2007, Procurorul General de pe lângă Curtea de Casație, constatând că era iminentă prescrierea infracțiunii, a solicitat reducerea cu o treime a termenelor de înfățișare în fața înaltei instanțe italiene. La 16 iunie 2007, domnul Morelli, președintele secției a doua a Curții de Casație, a admis cererea.

44. Prin hotărârea din 13 iulie 2007, al cărei text a fost depus la grefă la 27 septembrie 2007, secția a doua a Curții de Casație, prezidată de domnul Morelli și compusă din alți patru judecători, printre care și domni Macchia și Esposito, a respins recursul reclamantului. Instanța a constatat în special că în sensul art. 414 din Codul civil, citarea curatorului se aplica exclusiv persoanelor puse sub interdicție respectiv persoanelor afectate de o boală care le împiedică să-și apere interesele, nu celor supuse unei interdicții legale ce decurge în urma unei condamnări în conformitate cu art. 32 C. pen.

45. În cursul celei de a doua proceduri în recurs, curatorul reclamantului introdusese un recurs autonom, care a fost declarat inadmisibil la 14 martie 2008 pe motiv că acest curator nu era parte la proces, ci doar reprezentantul uneia dintre părți, iar desfășurarea procesului împotriva persoanei aflate sub interdicție legală punea capăt capacității curatorului de a declara apel.

CAPETE DE CERERE

46. Invocând art. 6 din Convenție, reclamantul se plânge, sub mai multe aspecte, de lipsa de echitate a procedurii *Lodo Mondadori* și de lipsa de imparțialitate a judecătorilor din compunerea secției a doua a Curții de Casație care a pronunțat hotărârea din 13 iulie 2007. Acesta invocă de asemenea nerespectarea principiului prezumției de nevinovăție.

47. Invocând art. 7 din Convenție, considerat separat și în coroborare cu art. 14 din Convenție, reclamantul se plânge de imposibilitatea de a beneficia de noile termene de prescripție introduse prin Legea nr. 251 din 2005.

48. Invocând art. 4 din Protocolul nr. 7, reclamantul se plânge de încălcarea principiului *ne bis in idem*.

ÎN DREPT

A. Cu privire la capetele de cerere întemeiate pe art. 6 din Convenție

49. Reclamantul invocă lipsa de echitate a procedurii penale *Lodo Mondadori* și lipsa de imparțialitate a instanțelor naționale. Acesta invocă art. 6 din Convenție, ale cărui părți relevante sunt redactate după cum urmează:

„1. Orice persoană are dreptul la judecarea în mod echitabil [...] a cauzei sale, de către o instanță independentă și imparțială, instituită de lege, care va hotărî [...] asupra temeiniciei oricărei acuzații în materie penală îndreptate împotriva sa.

2. Orice persoană acuzată de o infracțiune este prezumată nevinovată până ce vinovăția sa va fi legal stabilită.

3. Orice acuzat are, în special, dreptul:

(...);

b) să dispună de timpul și de înlesnirile necesare pregătirii apărării sale;

c) să se apere el însuși sau să fie asistat de un apărător ales de el și, dacă nu dispune de mijloacele necesare pentru a plăti un apărător, să poată fi asistat în mod gratuit de un avocat din oficiu, atunci când interesele justiției o cer;

d) să întrebe sau să solicite ședința martorilor acuzării și să obțină citarea și ședința martorilor apărării în aceleași condiții ca și martorii acuzării;

(...).”

50. Curtea reamintește că acele cerințe din alineatele 2 și 3 de la art. 6 din Convenție reprezintă aspecte specifice ale dreptului la un proces echitabil garantat la alineatul 1. Prin urmare, Curtea va examina din perspectiva acestor dispoziții coroborate capetele de cerere formulate de reclamant [a se vedea, printre multe altele, *Van Geyseghem împotriva Belgiei* (MC), nr. 26103/95, pct. 27, CEDO 1999-II]. Totodată, Curtea consideră oportun să analizeze separat capetele de cerere referitoare la lipsa de imparțialitate a instanțelor naționale față de cele referitoare la pretinsa lipsă de echitate a procedurii *Lodo Mondadori*.

1. Capătul de cerere întemeiat pe lipsa de imparțialitate a judecătorilor din secția a doua a Curții de Casație

51. Conform reclamantului, judecătorii din compunerea secției a doua a Curții de Casație care a pronunțat hotărârea din 13 iulie 2007 nu au fost imparțiali. Acesta precizează că domnii Morelli, Macchia și Esposito s-au pronunțat în recursul său extraordinar pentru eroare de fapt (*supra*, pct. 34-35) și că deciziile lor privind citarea curatorului și reducerea termenelor de înfățișare (*supra*, pct. 43-44) erau indicii ale voinței lor de a-l condamna cu orice preț.

52. Curtea reamintește principiile generale aplicabile demersurilor pentru evaluarea imparțialității unei „instanțe”, care sunt prezentate, printre altele, în următoarele hotărâri: *Padovani împotriva Italiei*, 26 februarie 1993, pct. 20, seria A nr. 257-B; *Thomann împotriva Elveției*, 10 iunie 1996, pct. 30, *Culegere de hotărâri și decizii* 1996-III; *Ferrantelli și Santangelo împotriva Italiei*, 7 august 1996, pct. 58, *Culegere* 1996-III; *Castillo Algar împotriva Spaniei*, 28 octombrie 1998, pct. 45, *Culegere* 1998-VIII; *Wettstein împotriva Elveției*, nr. 33958/96, pct. 44, CEDO 2000-XII; *Morel împotriva Franței*, nr. 34130/96, pct. 42, CEDO 2000-VI; *Cianetti împotriva Italiei*, nr. 55634/00, pct. 37, 22 aprilie 2004.

53. În ceea ce privește aspectul subiectiv al imparțialității instanței, Curtea constată că în prezenta cauză nu există nimic care să indice vreo prejudecată sau părtinire din partea judecătorilor Morelli, Macchia și Esposito. Simplul fapt că aceștia au luat niște decizii, în special cu privire la reducerea termenelor și citarea curatorului, defavorabile reclamantului, nu ar putea pune la îndoială imparțialitatea acestora. Curtea nu poate decât să presupună imparțialitatea personală a acestor magistrați.

54. În ceea ce privește demersul obiectiv, trebuie reamintit că în hotărârile *Ringeisen împotriva Austriei* (16 iulie 1971, pct. 97, seria A nr. 13) și *Diennet împotriva Franței* (26 septembrie 1995, pct. 38, seria A nr. 325-A), Curtea a declarat că „nu se poate impune un principiu general dedus din obligația de imparțialitate că o instanță de recurs care anulează o decizie administrativă sau judecătorească are obligația de a trimite dosarul unei alte instanțe judecătorești sau unui alt organ alt fel constituit al acestei instanțe”; Curtea a admis că „nu se poate discerne vreun motiv de suspiciune legitimă în împrejurarea” că unii judecătorii care au „participat la prima decizie” iau parte și la a doua (a se vedea, de asemenea, *Thomann*, citată anterior, pct. 33).

55. În cauza *Thomann împotriva Elveției* (citată anterior, pct. 35-37), Curtea a exclus orice încălcare a art. 6 § 1 din Convenție ca urmare a faptului că aceiași judecători care l-au condamnat pe reclamant în lipsă au reexaminat ulterior cauza în prezența reclamantului; Curtea a constatat în special că judecătorii respectivi nu erau în niciun fel subordonați primei lor decizii și că luau de la

capăt întreaga cauză, toate problemele ridicate de aceasta rămânând deschise și făcând de această dată obiectul unei dezbateri contradictorii în lumina celei mai complete informări pe care le-ar putea-o oferi înfățișarea în persoană a acuzatului.

56. În speță, judecătorii Morelli, Macchia și Esposito au participat mai întâi la soluționarea recursului extraordinar formulat de reclamant. În cadrul acestei proceduri, singura chestiune de soluționat era aceea dacă, în hotărârea din 4 mai 2006, Curtea de Casație a comis erori de fapt respingând, printre altele, o întrebare preliminară privind competența *ratione loci* (*supra*, pct. 34). Reclamantul nu a afirmat că decizia prin care recursul extraordinar a fost declarat inadmisibil conținea vreo referire la vinovăția sa (a se vedea *Gómez de Liaño y Botella împotriva Spaniei*, nr. 21369/04, pct. 66, 22 iulie 2008; a se vedea, *a contrario*, *Rojas Morales împotriva Italiei*, nr. 39676/98, pct. 33-34, 16 noiembrie 2000; *Perote Pellon împotriva Spaniei*, nr. 45238/99, pct. 50-52, 25 iulie 2002; și *Cianetti*, citată anterior, pct. 41-43).

57. Judecătorii Morelli, Macchia și Esposito au făcut parte apoi din compunerea camerei Curții de Casație care s-a pronunțat în recursul formulat de reclamant împotriva hotărârii Curții de Apel Milano din 23 februarie 2007. Cu această ocazie, judecătorii au avut sarcina de a se pronunța asupra unor chestiuni diferite și independente de cele care au făcut obiectul deciziei de inadmisibilitate din 23 mai 2007, și anume dacă, prin condamnarea reclamantului pentru fapta de corupție din cauza *Lodo Mondadori*, Curtea de Apel Milano aplicase legea și motivase logic și corect toate punctele controversate.

58. În aceste împrejurări, Curtea consideră că prezenta cauză prezintă asemănări cu cauzele *Ringeisen*, *Diennet* și *Thomann*, citate anterior, în care a considerat că participarea unuia sau a mai multor judecători la o decizie anterioară nu îi împiedică pe respectivii judecători să participe la o fază ulterioară a aceleiași proceduri, în care ar fi dat o soluție fără să fie cumva legați de prima lor decizie [*Pacifico împotriva Italiei* (nr. 2) (dec.), nr. 17995/08, pct. 42-50, 20 noiembrie 2012].

59. Prin urmare, îndoilele reclamantului față de imparțialitatea judecătorilor Morelli, Macchia și Esposito nu pot fi considerate justificate obiectiv.

60. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins în conformitate cu art. 35 § 3 lit. a) și § 4 din Convenție.

2. Capătul de cerere întemeiat pe încălcarea prezumției de nevinovăție

61. Reclamantul susține că, în cazul său, nu a fost respectată prezumția de nevinovăție, dat fiind că a avut loc o răsturnare a sarcinii probei: îndoiala nu s-a manifestat în favoarea acuzatului, care a fost în schimb constrâns să-și demonstreze nevinovăția. Condamnarea a fost pronunțată în pofida faptului că acuzarea nu a dovedit două elemente constitutive ale infracțiunii, și anume acordul corupător și acordarea unei sume de bani judecătorului Metta. Orice explicație alternativă oferită de apărare pentru justificarea viramentelor bancare în litigiu a fost exclusă ca fiind puțin credibilă sau contradictorie. Judecătorii s-au inspirat din raționamentul aplicat în cauza IMI/SIR și au pronunțat o „condamnare prin analogie”, mergând până la a considera că aceeași sumă de bani era prețul corupției din ambele cauze.

62. În măsura în care reclamantul susține că în mod contrar jurisprudenței Curții (a se vedea, în special, *Barberà, Messegué și Jabardo împotriva Spaniei*, 6 decembrie 1988, pct. 77, seria A nr. 146; *John Murray împotriva Regatului Unit*, 8 februarie 1996, pct. 54, *Culegere* 1996-I; și *Telfner împotriva Austriei*, nr. 33501/96, pct. 15, 20 martie 2001), sarcina probei a fost mutată în cazul său de la acuzare la apărare, trebuie remarcat că sentința reclamantului a fost pronunțată în baza unui set de dovezi considerate clare, grave și concordante. Circumstanța că instanțele interne nu au putut găsi dovada contabilă a tuturor transferurilor de bani efectuate, potrivit parchetului, între corupători și judecătorul Metta nu implică o nerespectare a prezumției de nevinovăție, deoarece judecătorii naționali puteau deduce existența unor astfel de transferuri din comportamentul acuzaților, din soldurile disponibile ale acestora și din alte operațiuni financiare anterioare sau ulterioare (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Previti*, decizia citată anterior, pct. 250).

63. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins în conformitate cu art. 35 § 3 lit. a) și § 4 din Convenție.

3. Capătul de cerere întemeiat pe imposibilitatea de a prezenta probe în apărare

64. Reclamantul se plânge de respingerea unei noi audieri a domnului Bulgari și a prezentării unor documente care ar fi putut dovedi că viramentul primit de societatea Fininvest era justificat ca plată a onorariilor (*supra*, pct. 37-38).

65. Curtea reamintește că, în principiu, instanțelor naționale le revine sarcina de a aprecia elementele pe care le-au obținut și relevanța celor pe care acuzații doresc să le prezinte (*Barberà, Messegué și Jabardo*, citată anterior, pct. 68). Mai precis, art. 6 § 3 lit. d) le lasă instanțelor interne sarcina de a hotărî cu privire la utilitatea unei propuneri de probă cu martori (*Asch împotriva Austriei*, 26 aprilie 1991, pct. 25, seria A nr. 203). Această dispoziție nu impune citarea și audierea tuturor

martorilor apărării: după cum sugerează sintagma „în aceleași condiții”, aceasta are ca scop esențial o completă „egalitate a armelor” în materie (*Bricmont împotriva Belgiei*, 7 iulie 1989, pct. 89, seria A nr. 158). Este de competența Curții să verifice dacă acuzatul a avut o ocazie potrivită și suficientă să conteste bănuielele îndreptate împotriva sa [*Kajolli împotriva Italiei* (dec.), nr. 17494/07, 29 aprilie 2008].

66. În primul rând, Curtea reține că reclamantul a avut posibilitatea, prin intermediul avocaților aleși, să îi adreseze domnului Bulgari întrebările pe care le-a considerat utile pentru apărarea sa în cadrul procesului în primă instanță (*supra*, pct. 15). Astfel, acesta a avut o ocazie potrivită și suficientă să-și conceapă apărarea pe declarațiile acestui martor. Nota și documentele prezentate ulterior de domnul Bulgari au fost depuse la dosar și examinate de instanțele de fond (*supra*, pct. 18). În aceste împrejurări, Curtea consideră că nu se impunea stabilirea unei noi audieri a martorului respectiv [*Acampora împotriva Italiei* (dec.), nr. 2072/08, pct. 46, 8 ianuarie 2013].

67. În ceea ce privește documentele referitoare la raporturile profesionale ale reclamantului cu societatea Fininvest, Curtea constată că instanța de trimitere a considerat că documentele prezentate în acest sens în primă instanță și în căile de atac erau suficiente și că, în orice caz, persoana în cauză nu prezentase niciun act judiciar cu semnătura sa (*supra*, pct. 38 și 40).

68. În aceste condiții, Curtea nu poate concluziona că respingerea depunerii la dosar a documentelor în litigiu era arbitrară sau contrară în alt mod art. 6 din Convenție.

69. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins în conformitate cu art. 35 § 3 lit. a) și § 4 din Convenție.

4. Capetele de cerere întemeiate pe omiterea citării curatorului reclamantului și pe insuficiența timpului necesar pregătirii apărării

70. Reclamantul observă că, în urma condamnării sale definitive în cauza IMI/SIR, se afla sub interdicție legală în conformitate cu art. 32 C. pen. Cu toate acestea, înaintea instanței de trimitere și în cadrul celei de a doua proceduri în recurs, citația nu a fost notificată curatorului său. În plus, audierea în fața Curții de Casație nu a fost amânată pentru a permite curatorului reclamantului – care între timp declarase un recurs autonom – să se constituie parte în procedură. Ulterior, acest recurs a fost declarat inadmisibil.

71. În plus, reclamantul denunță decizia de reducere a termenelor de înfățișare în fața Curții de Casație (*supra*, pct. 43), ceea ce l-ar fi privat de timpul necesar pentru pregătirea apărării sale și ar fi avut ca unic scop remedierea nerespectării termenului prevăzut la art. 610 alin. 5 C. proc. pen. (*supra*, pct. 42).

72. Curtea observă că a mai respins capete de cerere similare în decizia *Pacifico* (nr. 2) (citată anterior, pct. 63-64), pe motiv că omisiunea citării curatorului nu l-a împiedicat pe acuzat să participe la procedura de trimitere și la a doua procedură în recurs, și nici să prezinte în cadrul acestora argumentele considerate utile pentru apărarea sa. Mai mult, termenul de care se plângea domnul Pacifico nu era cel pentru introducerea unui apel sau a unui recurs, ci doar termenul de înfățișare la ședința în fața Curții de Casație. Termenul a început să curgă ulterior prezentării în scris, de către avocații domnului Pacifico, a tuturor motivelor de recurs și se referea doar la pregătirea pledoariilor orale.

73. În speță, Curtea nu identifică niciun motiv pentru care s-ar putea îndepărta de la concluziile la care a ajuns în cauza *Pacifico* (nr. 2).

74. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins în conformitate cu art. 35 § 3 lit. a) și § 4 din Convenție.

B. Capătul de cerere întemeiat pe art. 7 și art. 14 din Convenție

75. Reclamantul consideră că faptul că nu a putut beneficia de termenele de prescripție introduse de Legea nr. 251 din 2005 constituia o încălcare a art. 7 din Convenție, considerat separat și în coroborare cu art. 14, precum și a principiului prezumției de nevinovăție.

Aceste dispoziții sunt redactate după cum urmează:

Art. 7

„1. Nimeni nu poate fi condamnat pentru o acțiune sau o omisiune care, în momentul în care a fost săvârșită, nu constituia o infracțiune, potrivit dreptului național sau internațional. De asemenea, nu se poate aplica o pedeapsă mai severă decât aceea care era aplicabilă în momentul săvârșirii infracțiunii.

2. Prezentul articol nu va aduce atingere judecării și pedepsirii unei persoane vinovate de o acțiune sau de o omisiune care, în momentul săvârșirii sale, era considerată infracțiune potrivit

principiilor generale de drept recunoscute de națiunile civilizate.”

Art. 14

„Exercitarea drepturilor și libertăților recunoscute de [...] convenție trebuie să fie asigurată fără nicio deosebire bazată, în special, pe sex, rasă, culoare, limbă, religie, opinii politice sau orice alte opinii, origine națională sau socială, apartenență la o minoritate națională, avere, naștere sau orice altă situație.”

76. Reclamantul susține, în primul rând, că art. 7 § 1 din Convenție garantează nu doar principiul neretroactivității legilor penale mai severe, ci și principiul retroactivității legii penale mai favorabile [*Scoppola împotriva Italiei* (nr. 2) (MC), nr. 10249/03, 17 septembrie 2009]. Mai mult, dispozițiile în materie de prescripție a infracțiunilor ar fi dispoziții de drept penal material, și nu procedural; prin urmare, acestea ar trebui aplicate în favoarea acuzatului, chiar dacă au intrat în vigoare la o dată ulterioară săvârșirii infracțiunilor, cu condiția să nu se fi pronunțat o sentință definitivă de condamnare. Însă la data la care Legea nr. 251 din 2005 a intrat în vigoare, o astfel de condamnare nu fusese pronunțată împotriva sa, recursul său fiind pendinte la Curtea de Casație.

77. În orice caz, opțiunile legiuitorului ar trebui să fie rezonabile și să nu se lovească de interzicerea discriminării. În speță, reclamantul susține că a fost tratat diferit – și mai puțin favorabil – decât persoanele acuzate de infracțiuni similare săvârșite tot atunci, dar al căror proces nu ajunsese încă în fază de apel la data intrării în vigoare a Legii nr. 251 din 2005. Dispoziția tranzitorie prevăzută la art. 10 alin. 3 din Legea nr. 251 din 2005 (*supra*, pct. 22) ar face ca aplicarea prescripției să depindă de rapiditatea procedurii.

78. Așa cum a reamintit Marea Cameră în hotărârea *Scoppola împotriva Italiei* (citată anterior, pct. 110), Curtea a considerat rezonabilă aplicarea, de către instanțele interne, a principiului *tempus regit actum* în ceea ce privește legile de procedură [a se vedea, referitor la o nouă reglementare privind termenele pentru introducerea unei acțiuni, *Mione împotriva Italiei* (dec.), nr. 7856/02, 12 februarie 2004, și *Rasnik împotriva Italiei* (dec.), nr. 45989/06, 10 iulie 2007; a se vedea, de asemenea, *Martelli împotriva Italiei* (dec.), nr. 20402/03, 12 aprilie 2007, referitor la punerea în aplicare a unei legi conținând norme noi în materie de evaluare a probelor; și *Morabito împotriva Italiei* (dec.), nr. 21743/07, 27 aprilie 2010, cu privire la condițiile de acces la o procedură simplificată]. În schimb, Convenția supune dispozițiile care definesc infracțiunile și pedepsele care le sancționează unor norme speciale în materie de retroactivitate, care includ principiul retroactivității legii penale mai favorabile (*Scoppola*, citată anterior, pct. 109-110).

79. Este necesar așadar să se stabilească dacă textul care face, în prezenta speță, obiectul modificărilor legislative în litigiu, și anume Legea nr. 251 din 2005, conținea dispoziții de drept penal material (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Morabito*, decizia citată anterior).

80. În această privință, Curtea reamintește că în hotărârea sa *Coëme și alții împotriva Belgiei* (nr. 32492/96, 32547/96, 32548/96, 33209/96 și 33210/96, pct. 149, CEDO 2000-VII) a considerat că aplicarea imediată a unei legi care prelungea termenele de prescripție nu aducea atingere art. 7 din Convenție „deoarece această dispoziție nu se poate interpreta ca împiedicând, ca urmare a aplicării imediate a unei legi de procedură, extinderea termenelor de prescripție atunci când faptele imputate nu s-au prescris niciodată”. Curtea a încadrat așadar normele în materie de prescripție ca legi de procedură. **Curtea nu observă niciun motiv pentru a se abate de la această concluzie în prezenta speță.** Aceasta observă că normele privind prescripția nu definesc infracțiunile și pedepsele care le sancționează, și pot fi interpretate ca punând o simplă condiție prealabilă pentru examinarea cauzei.

81. Din moment ce modificarea legislativă denunțată de reclamant avea ca obiect o lege de procedură, sub rezerva absenței arbitrariului, în Convenție nu există nimic care să-l împiedice pe legiuitorul italian să reglementeze aplicarea acesteia proceselor pendinte în momentul intrării ei în vigoare (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Morabito*, decizia citată anterior).

82. În speță, regimul tranzitoriu introdus prin art. 10 alin. 3 din Legea nr. 251 din 2005 a stabilit că noile dispoziții mai favorabile acuzatului în materie de prescripție se aplică procedurilor și proceselor în desfășurare la data intrării în vigoare a legii (8 decembrie 2005), cu excepția proceselor pendinte în primă instanță în care s-a declarat deschiderea dezbaterilor, precum și a proceselor în curs de judecată în căile de atac sau în fața Curții de Casație (*supra*, pct. 22). Prin hotărârea nr. 393 din 23 octombrie 2006, Curtea Constituțională a limitat această excepție doar la procesele pendinte în apel sau în recurs (*supra*, pct. 31-32).

83. Întrucât procesul său era, la 8 decembrie 2005, pendinte în recurs, reclamantul nu a putut beneficia de modificările referitoare la regimul prescrierii (*supra*, pct. 23).

84. În opinia Curții, acest regim tranzitoriu nu pare nici nerezonabil, nici arbitrar (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Morabito*, decizia citată anterior, în care Curtea a considerat legitimă limitarea aplicării noilor dispoziții de procedură doar în cazurile în care nu avuseseră loc dezbaterile publice).

85. În aceste circumstanțe, nu se poate observa nicio aparentă încălcare a art. 7 din Convenție.

86. Referitor la pretinsa încălcare a art. 14 din Convenție, Curtea se limitează la a observa că reclamantul nu a demonstrat că a fost tratat diferit față de alte persoane aflate într-o situație asemănătoare cu a lui, respectiv față de persoane al căror proces era, la 8 decembrie 2005, pendinte în apel sau în recurs. Pe de altă parte, Curtea nu observă cum faptele denunțate ar fi putut să aducă atingere principiului prezumției de nevinovăție.

87. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins în conformitate cu art. 35 § 3 lit. a) și § 4 din Convenție.

C. Capătul de cerere întemeiat pe art. 4 din Protocolul nr. 7

88. Invocând art. 4 din Protocolul nr. 7, reclamantul denunță încălcarea principiului *ne bis in idem*.

89. Art. 4 din Protocolul nr. 7 prevede următoarele:

„1. Nimeni nu poate fi urmărit sau pedepsit penal de către jurisdicțiile aceluiași stat pentru săvârșirea infracțiunii pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o hotărâre definitivă conform legii și procedurii penale ale acestui stat.

2. Dispozițiile paragrafului precedent nu împiedică redeschiderea procesului, conform legii și procedurii penale a statului respectiv, dacă fapte noi ori recent descoperite sau un viciu fundamental în cadrul procedurii precedente sunt de natură să afecteze hotărârea pronunțată.

3. Nici o derogare de la prezentul articol nu este îngăduită în temeiul art. 15 din convenție.”

90. Reclamantul observă că în hotărârea Curții de Casație din 4 mai 2006 – care în această privință confirmă motivarea Curții de Apel Milano – se considerase că suma de bani de care judecătorul Metta dispusese pentru cumpărarea apartamentului constituiau prețul corupției în dosarul IMI/SIR. Cu toate acestea, Curtea de Apel Milano, în calitate de instanță de trimitere, a considerat că suma putea reprezenta remunerarea acestui judecător atât pentru cauza IMI/SIR, cât și pentru cauza *Lodo Mondadori* (*supra*, pct. 39). Reclamantul consideră că a fost pedepsit de două ori pentru plata aceleiași sume de bani.

91. Curtea reamintește că art. 4 din Protocolul nr. 7 garantează că nimeni nu poate fi urmărit ori sancționat penal ca urmare a unei infracțiuni pentru care a fost deja achitat sau condamnat printr-o sentință definitivă. Articolul interzice urmărirea penală sau judecarea unei persoane pentru o a doua „infracțiune” în măsura în care aceasta are ca origine fapte identice sau fapte care, în fond, sunt aceleași. Garanția pe care o consacră articolul devine aplicabilă atunci când se începe o nouă urmărire penală și când decizia anterioară de achitare sau de condamnare a dobândit deja autoritate de lucru judecat [*Serguei Zolotoukhine împotriva Rusiei* (MC), nr. 14939/03, pct. 58, 82 și 83, 10 februarie 2009].

92. Curtea nu vede în ce mod circumstanțele menționate de reclamant la pct. 90 *supra* ar fi putut încălca art. 4, citat anterior. Reclamantul a fost judecat și condamnat pentru două fapte de corupție separate, săvârșite în cadrul a două cauze judiciare (IMI/SIR și *Lodo Mondadori*) independente. Infracțiunile care îi erau imputate nu aveau așadar ca origine fapte identice sau fapte care, în fond, sunt aceleași. Faptul că remunerația primită de unul dintre coinculpații reclamantului – judecătorul Metta – ar fi putut fi aceeași pentru ambele fapte nu a determinat un proces dublu sau repetarea urmăririi penale față de reclamant (a se vedea, *mutatis mutandis*, *Pacifico*, decizia citată anterior, pct. 74).

93. Rezultă că acest capăt de cerere este în mod vădit nefondat și trebuie respins în conformitate cu art. 35 § 3 lit. a) și § 4 din Convenție.

Pentru aceste motive,
cu majoritate,
CURTEA

Declară cererea inadmisibilă.

PREȘEDINTE,
DANUTE JOCIENE

Grefier adjunct,
Françoise Elens-Passos